

EL VENTALL

... sota d'un cel meravellósment blau, esmerilat, metàl·lic, gloriós...

Xarop de gerdas

Diu en, els que l'han vist des de l'espai, que el nostre planeta és blau. Un color bonic, tan matix. Els catalans ho tenim molt clar perquè la dia ens hi ajuda: «Si res li escau, poseu-li blau».

De fet, és cert que ens agrada llegir allò que: «El cel ben seré / torna el mar més blau / d'un blau que enamora / el mgdia clar...» perquè, qui més qui menys, se sent poeta davant d'aquest color.

Recordo que en Pla, escrivint sobre la tramuntana, semblava extasiar-se dient que és «un vent que es produeix en una atmosfera de cristall, sota d'un cel meravellósment blau, esmerilat, metàl·lic, gloriós...» que més es pot dir del blau?

A la terra ferma, també ens agrada veure les ratlles sinuoses dels rius com cintes blaves, moltes vegades llgant garbes de verd i, en dies serens, des d'un avió un estany o un embassament, ens pot semblar una preciosa turquesa d'aquestes vives que el sol torna reflectint i fa brillar amb viu esclat.

Si veiem tant blau en petites dosis, no ens ha d'estranyar que des de l'espai el contemplim tot ell blau vistós, aquest planeta nostre.

La gran llàstima és que no sols és blau sinó que, cada vegada, va perdent les tofes verdes que haurien d'omplir-lo i donar-li també aquest color que juga amb el blau en tants llocs.

Però el terra es cobreix amb asfalt negre i tot el que anem perdent en verd ho guanyem en fòrmigó.

A Palau hi havia tres roures com tres catedralis. Devien ésser centenaris, perquè ni tres homes no n'haurien abraçat els troncs, però heus aquí que han desaparegut en benefici de l'asfalt i del ciment. Al nostre planeta blau, hi ha tan poc amor al verd, per part de segons qui, que amb el blau ja en té prou, mentre el sol peba que peba pels camins on els viants no poden trobar ni una ombra per reposar en els dies caniculars.

Quan llegim que a l'Edat Mitjana es feia justícia sota un roure; que hi ha pobles que tenen un roure com a símbol i que en d'altres, un roure és considerat com l'arbre de la llibertat, penso en els tres roures de Palau sacrificats, perquè devien fer nosa, i no em puc estar de pensar que la nostra passará a la Història com l'època dels arboricidis i de l'horror al verd, perquè uns navegants de l'espai varen dir que el nostre planeta és blau i amb això ja n'hem de tenir prou per suposar que és el més bell de tots.

Es fa tot en honor de l'asfalt i el fòrmigó, casses i camins que són nusos i corrues de fòrmigues.

Tinc al davant una esplèndida fotografia, feta amb l'ull de peix, representant una xarxa d'autopistes que cobreix el món i, al redós d'aquest entrellat de camins, hi ha altíssims gratacels i barris residencials. Aquesta fotografia ens ve a dir que, malgrat tot, aquest any 1987 és «l'Any Internacional dels sense sostre» i que el món, més que un planeta blau, és un lloc inhòspit per a 100 milions d'éssers humans que s'allotgen en un hotel de mil estrelles, per-

fugi a ca uns parents que vivien a foravila, a la pagesta. Allí s'estava més segur i va ser per mi una època que em condicionà molt, estava molt receptiu i tot i que passaven unes coses que segurament no acabava d'entendre, em va afectar de manera força important.

—De manera que més que una atracció estètica, el teu interès per aquest món rural mallorquí és una cosa vital...

—Si, molt sentida. D'altra banda a mi m'atreu molt el tractament dels mitjans expressius, sa llengua per ella mateixa, m'interessa molt i a la ruralia hi ha una llengua viva molt atractiva lingüísticament, tot i que ara amb la televisió i tot això ha canviat. Però al temps de la meua joventesa hi havia un lloguatge precís que d'alguna forma m'agrada, a la meua manera, de recordar i salvar.

—Parlem-ne, d'això. Et voldria preguntar quin criteri segueixes a l'hora de triar els mallorquinismes que uss, com ho equilibres. Perquè, per exemple, als teus textos apareix poc l'article salat, però en canvi fas la inversió de pronoms, cosa que no fan altres escriptors mallorquins...

—Mira, jo segueixo principalment criteris d'eufonia, en definitiva estètics. Això dels pronoms, per exemple, ho faig perquè és així que se'm va ensenyar i que ho vaig aprendre i des del moment que se que és correcte gramaticalment ho faig perquè em resulta molt expressiu. Pel que fa als modismes et diré que considero que no he d'utilitzar paraules fossilitzades. Sempre rebutjaré un «ádhuc», que és una paraula que m'horroritza, o un «llurs», posem per cas, que és un mot que no està dintre del meu material expressiu. Ara, uso adjectius i substantius que aquí potser ja s'han perdut, però que tenen una eufonia i una musicalitat magnífiques.

—La teua prosa és òbviament una de les més originals de l'actual literatura catalana. És una prosa barroca, intrincada, de frase llarga i de filigrana sintàctica, una prosa complexa, pràcticament exempta de diàlegs...

—Bé, en el fet que la meua prosa sigui així penso que hi intervenen diferents factors. Primer potser el meu caràcter, que tendeix més aviat al matís i a l'abarrocaament. Però també, sobretot, per una exigència literària que'm impos jo mateix. La prosa de frase curta crec que predomina perquè els escriptors delegen de ser llegits i per això espongen la prosa, la fan més fàcil. A mi també m'agrada ser llegit, però no hi sacrifico res, i encara a menys el nivell d'exigència que vull per a la meua obra. Quant als diàlegs... no sé, em sembla que el diàleg és com una mentida. Quan s'explica una cosa no s'usen aquestes formalitats del diàleg literari. Pense que el diàleg és una mena de falsedat per part de l'autor.

—I bé, parlant una mica en general, obrint un punt i seguint a aquesta entrevista, com el veu un escriptor com tu, que no neda cada dia en aquesta peïta bassa del món literari de Barcelona, el panorama actual de la literatura catalana i mallorquina?

—Mira, jo crec que en la literatura catalana actual hi ha massa present aquella actitud de benevolència envers els escriptors pel sol fet que escriuen en català. Això és dolent. Hi ha d'haver més exigència, cal renunciar als conceptes relatius a l'hora de considerar una obra literària escrita en llengua catalana. Precissament perquè el català és una llengua que ha viscut condicions especialíssimes es necessitaria, ara, una exigència i un rigor intensius. S'ha de mirar un fer desaparèixer tot aquest aire un poc provincial en què se l'ha consi-

derada i cal assumir definitiva-ment la condició de llengua universal. Jo voldria que els meus llibres es llegissin des d'aquest angle gairebé cruel de renunciar als conceptes relatius. No vull que perquè escric en català se'm digui que escric molt bé. Pense que no s'està practicant aquest nivell desitjable d'autoexigència. La creació és una cosa seriosa i aquests factors de distorsió la relativitzen.

—Això va molt lligat, és clar, a la qüestió dels premis literaris. Tu, Miquel Àngel, no t'has tornat a presentar a premis literaris des que vas guanyar el Sant Jordi de l'any 1973 amb «Morir quan cal», per què?

—Jo no m'he tornat a presentar a premis literaris per una qüestió elemental d'ètica. A mi els premis em semblen positius en tant que poden servir de plataforma perquè un autor que encara no ha aconseguit de rompre la barreira del món editorial aconseguixi aquesta penetració. El prestigi que dona el premi afavoreix molt i des d'aquest angle em semblen positius. Però jo pens que quan un autor ha aconseguit un dels grans premis com el Sant Jordi, el Josep Pla, etcètera, crec que és ètic que deixi de presentar-se a premis. Els premis han de ser després una oportunitat per a aquests altres valors que probablement existeixen i que encara no han aconseguit aquesta penetració. Fer una altra cosa em sembla una actitud poc correcta, que pot delatar l'existència d'una gran vanitat, d'una gran necessitat de ser notícia espectacular de diari o, d'altra banda, una ambició econòmica, i cap d'aquestes coses no em mereixen gens de respecte. Tot això no té res a veure amb la literatura, és crònica de societat o, si vols, de successos. A mi em desagrada aquest col·leccionisme de premis. Em sembla que demostra una actitud poc transparent, de la qual vull restar totalment allunyat.

—Hi ha una opinió que considera que són més importants els premis concedits «a posteriori», després de la publicació del llibre...

—Sí, jo sóc d'aquesta opinió. El que cal fer és escriure bé i que després el públic o la crítica reconegui el valor del llibre. És un premi que tu has suplicat. En rigor, de vegades penso que els únics premis que voldria posar a la meua bibliografia són els tres Premis de la Crítica que m'han concedit i que jo no havia demanat. Que un escriptor consagrat es presenti a un premi on òbviament està en avantatge em causa molt mala impressió i em posa en guàrdia davant l'obra en qüestió, me'n retrec de llegir-la, no m'estimula. Pense que ha entrat en un joc poc noble i com que el fet de la creació literària és tan excels, quan veig aquesta misifitació em poso en guàrdia.

—L'adjectiu és important, la creació literària és excelsa?

—Per a mi és la cosa més excelsa que pot fer un ser humà a la terra. Un acte creatiu és allò que ens converteix, encara que sigui ocasionalment, en uns petits déus. En definitiva un déu no és més que un ser que es distingeix de nosaltres per la seva capacitat creativa i, per tant, un ser humà és un déu en el moment que crea. I dins el camp de la creació, l'art més sublim és aquell que utilitza la paraula com a instrument de treball, perquè la paraula és fascinant, és la cosa més important que ha creat l'ésser humà. Allò que va fer que en un determinat moment l'home deixés de ser un simi i es convertís en un ésser humà va ser la primera motudació d'un so que pogués ser intel·ligible per a un altre home, i a partir d'aquí ja es va engesar tot aquest procés de comunicació que ara resulta tan essencial i tan meravellós.

què dormen al ras. Mil milions més habien xavoles indecents. Són gairebé la cinquena part de la Humanitat, però són aquí, vivint com poden i sense sostre mentre a nosaltres ens amoina una taca d'humitat a la paret de casa nostra, la pols que el vent ens frega a dintre i ens cobreix els mobles, la calor que hi passem a l'estiu i el fred que hi suportem (?) a l'hivern.

Les dues terceres parts del món no surten de la misèria i, això no obstant, el planeta es veu blau, mentre molts d'altres el veuen de color de rosa, que és un color encara més llampant. Potser sóc pessimista, però el veig negre. No sé on va aquest món. No sé on va tanta gent amb tanta pressa per camins fresats, carreteres asfaltades i autopistes que menen a llocs inhòspits. Qualsevol es pensaria que van a construir casses per als qui no en tenen, o a la inversa: a destruir Riàno, Hueide, Anciles, La Puertia, Escaro, Pedro-sa, Vagacemeja i Burton, que són els pobles que han de desaparèixer sota l'aigua malgrat els tresors artístics que hostatgen.

Tot això, si no fes plorar, faria riure. A «l'Any Internacional dels sense sostre» esgavellat les cases dels qui en tenen. I perquè la gent no es lamenti, el poder hi ha enviat 300 guàrdies ben equipats amb material antiavalots per estomacar-la si convé. Però es queixa, es clar que es queixa. No hi ha agrada't gens rebre cops de peu ni cops de culata, ni haver estat condudida a una caserna a coces al cul.

No m'ho invento. Ho diu Pere Calders en un escrit molt ben pensat i molt ben fet, i en Pere Calders no és cap xixxarelló, sinó un escriptor de cap a peus que reflexiona sobre moltes coses i no sap on va el poder central ni per què dilapidada, tan lamentablement, «el seu capital polític».

Francaement, tampoc no sé on van tots els poders que són incapços de donar un sostre a qui no en té. I no em fico amb el poder de Grècia, acusat de no saber fer nevar per apaivagar l'onada de calor asfixiant que suporten, perquè contra això no hi ha poders que hi valguin. Pense que les centres de Diògenes es deuen remoure dins la seva tomba, perquè un dia va demanar que no li tapessin el cul.

Si el poder grec no ha pogut evitar l'onada de calor, ni el poder francès no va poder salvar els qui l'aigua es va endur, sí que es podria fer més del que es fa a favor d'aquells que malviuen en habitacles antihigiénics o que no viuen en cap perquè no en tenen.

El nostre planeta blau no deu ésser-ho tant com diuen; tant com li han vist uns homes ben apeixats. Potser els ho va semblar, que era blau. Amb els mars contaminats de petroli i l'atmosfera plena de pol·lució, l'haurien d'haver vist de color de podridura. Però no. El varen veure blau. Deu ésser que està embolcallat amb el «vel de Mata».

MARIA ASSUMPCIÓ SOLER